

فهرست مهارت‌های کاربردشناختی زبان از بدو تولد تا یک سالگی

توضیحات:

مراقبین محترم، فهرستی که در دست دارید، امکان بررسی و مقایسه مهارت‌های کاربردشناسی زبان را در کودک شما پیش و پس از انجام تمرینات این فصل فراهم می‌کند. شما می‌توانید در شروع تمرینات این فصل، فهرست را تکمیل کرده و پس از اجرای تمرینات مجدداً آن را پر کنید.

در هر مورد، اگر کودک‌تان به‌صورت کامل آن مهارت را انجام می‌دهد، پاسخ “بلی” (۲)، اگر به‌صورت ناقص و یا گهگاه انجام می‌دهد، پاسخ “گاهی” (۱) و اگر هیچ‌گاه انجام آن مهارت را در کودک خود مشاهده نکرده‌اید، پاسخ “نه هنوز” (۰) را علامت بزنید.

مهارت	بلی (۲)	گاهی (۱)	نه هنوز (۰)
۱. واکنش به صداهای محیطی و صدای انسان‌ها			
۲. برقرار کردن تماس چشمی و لبخند اجتماعی			
۳. تغییر دادن صداسازی‌ها			
۴. تشخیص افراد غریبه و آشنا			
۵. تلاش برای جلب توجه			
۶. درخواست شروع مجدد یک فعالیت لذت بخش			
۷. شروع اشاره کردن و ژست‌های ارتباطی			
۸. تقلید از حرکت‌های ساده			
۹. واکنش به شنیدن کلمه “نه”			
۱۰. شروع بازی‌های تعاملی			
۱۱. واکنش به دیدن تصویر خود در آینه			
۱۲. برقراری ارتباط با والدین			
۱۳. خندیدن هنگام بازی با اشیاء			
جمع کل نمرات			

کودکان از حدود سن ۹ ماهگی متوجه تاثیر رفتارهایشان بر دیگران می‌شوند و به این ترتیب رفتارهای هدفمند ارتباطی مثل گریه کردن و لبخند زدن در آن‌ها شکل می‌گیرد. علاوه بر گریه کردن و لبخند زدن، توجه به صداها و افراد مختلف از مهمترین کارهایی است که کودک در شش ماه اول زندگی انجام می‌دهد. این فعالیت‌ها می‌تواند نشانه‌هایی از شکل‌گیری ارتباط هدفمند در این سن باشد. در شش ماه دوم، توانایی‌های حرکتی و صداسازی‌های کودک بیشتر می‌شود، در نتیجه کودک می‌تواند کارهای ساده‌ی بزرگسالان را تقلید کند؛ به علاوه کودک می‌تواند با اشاره کردن و تغییر در صداسازی‌هایش به خواسته‌هایش برسد یا نسبت به چیزهایی که خلاف میلش است اعتراض کند.

در ادامه به مهارت‌های کاربردشناسی در شش ماه اول و دوم زندگی کودک پرداخته و بازی‌هایی برای تقویت این مهارت‌ها ارائه می‌شود. بازی‌هایی که در این بخش معرفی می‌شود، مثال‌هایی از بازی‌هایی هستند که می‌توانند به رشد مهارت‌های کاربردشناسی کودک از بدو تولد تا یک‌سالگی کمک کند. قطعاً درمانگران، والدین و مراقبین کودک می‌توانند بر اساس مهارت‌های این محدوده سنی، با ابتکار و خلاقیت خود و باتوجه‌به علایق و توانایی‌های کودک بازی‌های دیگری را نیز طراحی و اجرا کنند.

مهارت‌های کاربردشناسی از بدو تولد تا یک‌سالگی

۱- واکنش به صداها و صدای انسان‌ها:

در این سن، کودک به صدای انسان‌ها و صداها محیط اطرافش واکنش نشان می‌دهد. مثلاً زمانی که گریه می‌کند اگر با او صحبت شود، گریه‌اش را متوقف می‌کند. همچنین کودک با شنیدن صدا سرش را به سمت منبع صدا می‌چرخاند و توجه‌اش جلب می‌شود.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- گوش دادن به آهنگ شعرهای ساده می‌تواند برای کودک جذاب باشد. برای کودک به‌صورت آهنگین، با هیجان و متناسب با موقعیتی که کودک در آن قرار دارد شعر بخوانید، حرکات مناسب با محتوای شعر انجام دهید؛ مثلاً زمانی که می‌گویید دست دست دست، دست بزنی و کودک را تشویق به همراهی کنید و یا زمان خوابیدن برای کودک لالایی بخوانید. در ادامه مثال‌هایی از شعرهای ساده کودکان آورده شده است:

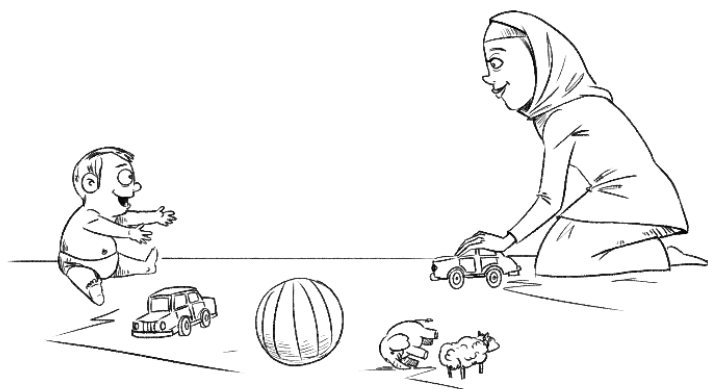
فرشته‌ها دست می‌زنند... دست دست دست

فرشته‌ها پا می‌کوبند... پا پا پا

فرشته‌ها می‌چرخند... چرخ چرخ چرخ

فرشته‌ها می‌خندند... ها ها ها

- با بادکنک بازی کنید و ناگهان وسط بازی، باد بادکنک را خالی کنید. یا می‌توانید بادکنک را باد کنید و بدون گره زدن، آن را دست کودک بدهید تا باد بادکنک خالی بشود و کودک برای باد کردن مجدد بادکنک، درخواست بدهد.
- در زمان یک بازی جذاب با کودک ناگهان ساکت شوید.
- رو به روی کودک بنشینید و با لبخند کارهای کودک را تشویق کنید، بعد از چند بار صورتتان را به سمت دیگری برگردانید و صبر کنید تا کودک برای جلب توجه شما تلاش کند.
- کودک را سوار ماشین کنید و هل بدهید. بعد از چند ثانیه از این کار دست بکشید. وقتی کودک به منظور ادامه‌ی بازی به شما نگاه کرد؛ پرسید "باز هم هل بدهم؟ هل؟ یک دو سه" و شروع به هل دادن ماشین کودک کنید. می‌توانید این کار را تا زمانی که کودک از بازی لذت می‌برد تکرار کنید.
- بازی یا فعالیت مورد علاقه‌ی کودک را انجام دهید. قبل از شروع فعالیت با بیان یک عبارت، روتین سازی کنید مثلاً بگویید: ۱، ۲، ۳ و بعد فعالیت را شروع کنید، این کار را چندین بار انجام دهید و بعد از عادت کردن کودک، عبارت را ناقص بیان کنید: "۱، ۲، ۳...." و کودک را در حالت انتظار نگه دارید تا عبارت شما را کامل کند و دوباره بازی را شروع کنید.

۷- شروع اشاره کردن و ژست‌های ارتباطی:

در این سن کودک به اشیاء مختلف اشاره می‌کند تا نام آن‌ها را یاد بگیرد.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- به اشیاء نزدیک کودک مستقیماً اشاره کنید، یعنی انگشت اشاره را روی شیء بگذارید و در مورد آن حرف بزنید.
- به مسیر نگاه کودک توجه کنید و سپس به چیزهایی که نگاه می‌کند اشاره کنید و در مورد آن‌ها حرف بزنید.

- اشیاء یا تصاویر جذابی را در معرض دید کودک قرار دهید. به کودک کمک کنید که به سمت آن‌ها برود و به آن‌ها اشاره کند.
- با کودک کتاب بخوانید. به تصاویر کتاب اشاره کنید، در مورد آن‌ها حرف بزنید و کم‌کم به کودک کمک کنید که او هم به تصاویر اشاره کند.
- از بازی کلاغ پر برای ایجاد ژست اشاره کمک بگیرید. هنگام خواندن شعر، خودتان حرکات و ژست‌های بازی را انجام دهید و به کودک هم کمک کنید تا انگشت اشاره‌اش را بالا بیاورد.
- اگر کودک دستش را برای گرفتن چیزی جلو آورد، آن را نام ببرید و سپس به کودک بدهید.

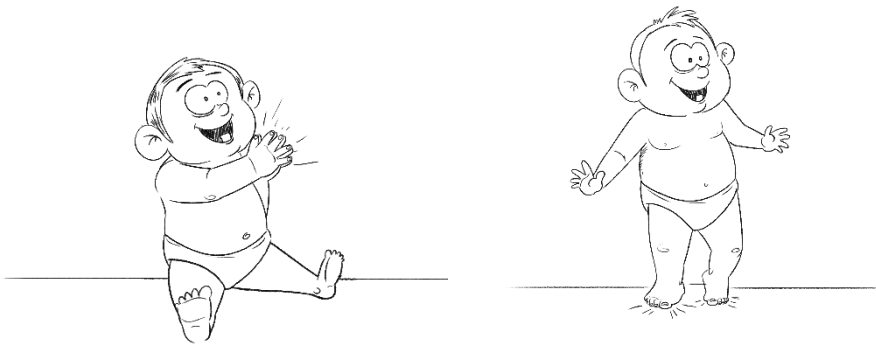
- اگر کودک برای به‌دست‌آوردن شیء یا اسباب بازی خاصی تلاش کرد، شما به آن شیء اشاره کنید و آن شیء را بنامید. مثلاً کودک دستش را برای گرفتن لیوان آب جلو می‌آورد شما بگویید "آب، آب بده" و سپس لیوان آب را به کودک بدهید.
- به کودک کمک کنید تا انگشتانش را جمع کند و انگشت اشاره باز بماند بعد از اسباب بازی پاپ ایت استفاده کنید و با انگشت اشاره کودک روی هر یک از نیمکره‌ها ضربه بزنید. می‌توانید در هنگام این بازی اعداد را از یک تا پنج بشمارید یا صداسازی کنید؛ مثلاً با هر ضربه بگویید "بوم".
- بازی لی لی حوضک انجام دهید. در این بازی باید با انگشت اشاره بر روی کف دست کودک دایره بکشید و شعر لی لی حوضک را بخوانید.

۸- تقلید از حرکت‌های ساده:

کودک می‌تواند کارهای ساده دیگران را تقلید کند. مثلاً بای‌بای کردن، بوس کردن، پرت کردن، بغل کردن و غیره. برای تقویت مهارت تقلید کردن ابتدا می‌توانید از تقلید حرکات دست و پا شروع کنید. بعد به سراغ تقلید حرکات ظریف‌تر مثل باد کردن لپ‌ها، بیرون آوردن زبان، خندیدن و بوس کردن بروید و پس از آن، از تقلید صداسازی استفاده کنید مثلاً شما بگویید "دادادا" و کودک تقلید کند.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- رفتارهای ساده را در قالب بازی با کودک تمرین کنید؛ مثلاً در بازی‌ها یا موقعیت‌های روزمره همراه با خداحافظی کردن دستتان را هم تکان بدهید. در بازی، اسباب‌بازی‌های کودک را سوار کامیون کنید و آن را هل بدهید بگویید "رفتند بای‌بای" یا زمانی که کودک کار خوبی انجام می‌دهد و خوشحال است با گفتن "آفرین، دست بزن" "دست‌دستی" ژست دست‌زدن را به کودک یاد بدهید.

- یک توپ سبک را روی زمین بگذارید و با پا آن را شوت کنید و بعد از چندبار تکرار توپ را جلوی پای کودک قرار دهید تا او هم توپ را شوت کند.

- با یکدیگر بازی‌های ساده انجام دهید و کودک را تشویق کنید تا از شما تقلید کند؛ مثلاً با هم آجرهای خانه‌سازی را روی هم قرار دهید و بعد با هم آنها را خراب کنید و بگویید "بوووم، افتاد".

- شعر "فرشته‌ها دست می‌زنند" را برای کودک بخوانید و همزمان دست بزنید و پا بکوبید تا کودک هم از شما تقلید کند. (متن شعر در تمرینات قبل آورده شده است).

- روبه‌روی آینه بنشینید و دست‌هایتان را بالا ببرید، پا بکوبید، سرتان را تکان بدهید و صبر کنید تا کودک از شما تقلید کند. سپس او را تشویق کنید.

- برای تقلید حرکات ظریف‌تر صورت، یک عروسک را بوس کنید و بگویید "بوس کردم". کودک را ببوسید و بعد صورتتان را جلو بیاورید و بگویید "من را ببوس".

- برای تقلید صداسازی‌ها، دست کودک را بگیرید و پشت دستش بگویید "پاپاپا" تا خروج هوا را حس کند. اگر کودک احساس غلغلک نمی‌کند، همین تمرین را می‌توانید کف پای کودک هم انجام بدهید ولی سعی کنید کودک حرکت لب‌های شما را ببیند.

- علاوه بر اینکه کودک از شما تقلید می‌کند، شما هم می‌توانید حرکات و صداسازی‌های کودک را تقلید کنید و کارهایی که انجام می‌دهد را خیلی ساده توصیف کنید. با این کار تقلید کردن را در کودک تشویق می‌کنید؛ مثلاً کودک دستش را روی توپ می‌زند شما هم این کار را تقلید کنید و بگویید "توپ، توپ دارم".

- از صداسازی‌های کودک تقلید کنید و در صورت امکان آن را به کلمه تبدیل کنید. همانطور که در تمرینات قبل اشاره شد، با این کار علاوه بر کمک به رشد مهارت‌های کاربردشناسی، کمک می‌کنید تا کودک کلمات جدید را یاد بگیرد؛ مثلاً کودک می‌گوید "ماماما" شما هم این صداسازی را تکرار کنید و بگویید "ماماما" "مامان". یا کودک می‌گوید ددد شما بگویید "دَدَ برویم دَدَ".

در تقلید از کودک، باید توجه داشته باشید که رفتارهای مخرب مانند پرت کردن اشیاء را تقلید نکنید، بلکه سعی کنید این رفتارها را هدفمند کنید. برای مثال اگر کودک توپ‌ها یا اسباب‌بازی‌هایش را به هر سمت پرتاب می‌کند، یک سبد بیاورید

و توپ‌ها را در سبد بیندازید تا کودک از شما تقلید کند و توپ‌ها را در سبد بیندازد. اگر کودک توپ را در سبد انداخت او را تشویق کنید.

۹- واکنش به شنیدن کلمه "نه":

در این سن کودک به شنیدن کلمه‌ی "نه" واکنش نشان می‌دهد. مثلاً زمانی که دستش را به چاقو نزدیک می‌کند یا شنیدن "نه" این کار را متوقف می‌کند.

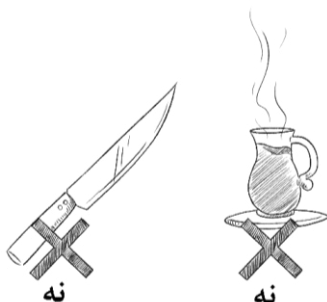
تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- هنگام منع کودک از انجام یک کار مثل انداختن لیوان یا ریختن آب روی زمین، از کلمه "نه" و حرکت دست یا سر استفاده کنید. با این کار، کودک ژست "نه" را یاد می‌گیرد و کم‌کم کودک نیز از آن استفاده خواهد کرد.

- در طول روز وقتی کودکتان را بغل کرده‌اید، او را نزدیک آینه یا وسیله‌ای که بالا قرار دارد ببرید و در قالب بازی او را سریع از آن وسیله دور کنید و با خنده و تغییر در صدای خود بگویید "نه".
- این بازی‌ها را با سایر اعضا خانواده هم انجام بدهید؛ مثلاً زمانی که به کودک غذا می‌دهید از یکی از اعضا خانواده بخواهید تا دست‌اش را سمت غذای کودک بیاورد و بعد شما با حرکت دست بگویید "نه" "برای دخترم / پسرم است"
- زمانی که کودک وسیله‌ای را از روی زمین برمی‌دارد و به سمت دهانش می‌برد بگویید "نه، بده".

- تصاویر ساده و بزرگی از وسایل یا پدیده‌های خطرناک یا داغ بکشید و سپس به صورت بازی دست خود و کودک را به آن‌ها نزدیک کنید و قبل از لمس تصویر بگویید "نه نه نه دست نزن، وای وای وای". این بازی معمولاً برای کودکان جالب است و سعی می‌کنند که آن را تکرار کنند، بعد از چندین بار تکرار، به نوبت نزدیک کردن دست به تصاویر را امتحان کنید تا کودک نیز فرصت بیان کلمه‌ی "نه" را پیدا کند.

۱۰- شروع بازی‌های تعاملی:

در شش ماه دوم زندگی بازی‌های تعاملی غیرکلامی آغاز می‌شوند، کودکان به بازی‌هایی که در آن دست می‌زنند و شعر می‌خوانند علاقه نشان می‌دهند. بازی‌های ریتمیک باعث بهبود هماهنگی حرکات بدن و تخلیه هیجان‌ات می‌شوند. به علاوه حس شنوایی کودک با شنیدن موسیقی و هماهنگ کردن خود با آن، تقویت می‌شود و دقت و توجه‌اش به صداها‌ی پیرامون بیشتر می‌شود.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- بازی‌هایی مثل کلاغ پر، لی‌لی‌حوضک و عمو زنجیرباف می‌تواند برای کودک جذاب باشد.

لی‌لی، لی‌لی، لی‌لی حوضک

گنجشکه اومد آب بخوره افتاد تو حوضک

این یکی درش آورد

این یکی آبش داد

این یکی نوشتش داد

این یکی گفت: کی هلمش داد؟

این یکی گفت: من من کله گنده

عمو زنجیر باف!

- بله

زنجیر منو بافتی؟

- بله

پشت کوه انداختی؟

-بله

بابا اومده

-چی چی آورده

نخود و کشمش

بخور و بیا

-با صدای چی؟

مثلاً پیشی

میو میو

- از اسباب بازی‌های صداساز مثل بلز استفاده کنید. با کودک آهنگ بزنیید و شعر بخوانید.
- از آهنگ‌هایی با ریتم مناسب و کودکانه استفاده کنید به کودک بگوئید "برقص" یا "نانای کن"، هر ریتم را چندین بار تکرار کنید. کودکان از تکرار لذت می‌برند. می‌توانید همین کار را رو به روی آینه هم انجام بدهید.
- آهنگ‌های ریتمیک پخش کنید و با آن‌ها حرکات ریتمیک و تکرار شونده مثل دست زدن و پا زدن، رقصیدن، بالا و پایین پریدن و تکان دادن دست‌ها انجام دهید.
- با شنیدن آهنگ دست بزنیید و با قطع شدن آهنگ دست زدن را متوقف کنید.
- آهنگ‌های مربوط به صدای حیوانات مختلف را پخش کنید و سعی کنید در حین آهنگ مثل آن‌ها حرکت کنید و ادای آن‌ها را در بیاورید.

۱۱- واکنش به دیدن تصویر خود در آینه:

کودک در این سن سعی می‌کند به آینه دست بزند و یا به تصویر خودش لبخند بزند.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- شما هم با کودک همراه شوید، جلوی آینه یا روبه‌روی کودک بنشینید و با خواندن شعر "چشم، چشم دو ابرو" اعضای بدن را به کودک یاد بدهید. او و خودتان را معرفی کنید. مثلاً بگویید "علی کو؟ اینه. مامان کو؟ اینجاست" و به تصویر خودتان در آینه اشاره کنید.
- سعی کنید هنگام بازی کردن نزدیک آینه قدی بنشینید به طوری که وقتی با کودک بازی می‌کنید همزمان خودش را در آینه ببیند.
- زمان‌هایی از روز را اختصاص بدهید و کودک را نزدیک آینه ببرید تا وقتی در روروک نشسته یا به تکیه گاهی تکیه داده یا ایستاده خودش را در آینه ببیند و حالت‌های مختلف خود را مشاهده کند.
- رو به روی آینه بروید و شکلک‌های خنده داری که برای کودک خوشایند هستند دریاورید تا شما را در آینه ببیند و بخندد.
- در حالی که در مقابل یک آینه‌ی قدی با کودک خود ایستاده‌اید، با پخش یک آهنگ ریتمیک شروع به حرکات جالب کنید.
- اشعار مربوط به حرکات ورزشی و ریتمیک را پخش کنید و با کودک در مقابل آینه حرکات مربوطه را انجام دهید. به کودک نشان دهید که با حرکت کردن، تصویر داخل آینه هم حرکت می‌کند.

۱۲- برقراری ارتباط با والدین:

کودک در این سن فقط شنونده نیست، بلکه سعی می‌کند با شما ارتباط برقرار کند و این کار را از طریق ژست و صداسازی انجام می‌دهد. مثلاً دست‌هایش را جلو می‌آورد تا او را بغل کنید یا برای گرفتن خوراکی موردعلاقه‌اش دستش را دراز می‌کند.

تمرینات پیشنهادی برای ایجاد و تقویت این مهارت

- از وسوسه‌های ارتباطی استفاده کنید. وسوسه‌های ارتباطی، کارهایی هستند که کودک را به برقراری ارتباط ترغیب می‌کنند. برای مثال در مقابل کودک خوراکی موردعلاقه‌اش را با ولع بخورید ولی به او تعارف نکنید و صبر کنید تا کودک به سمت شما بیاید و برای دریافت خوراکی موردعلاقه‌اش با شما ارتباط برقرار کند.

- اسباب‌بازی‌ها یا وسایل موردعلاقه‌ی کودک را دور از دسترس ولی در معرض دید او قرار بدهید تا کودک برای به‌دست‌آوردن آن‌ها صداسازی یا اشاره کند. سپس شما با گفتن نام شیء، آن را به کودک بدهید. مثلاً ماشین موردعلاقه‌اش را جلوی دیدش قرار دهید و زمانی که ماشین را می‌خواست بگویید "ماشین، ماشین، بده".

- هنگام گفتن نام اشیاء به آنها اشاره کنید تا کودک بداند در مورد چه چیزی صحبت می‌کنید.
 - زمانی که از کودک می‌خواهید کاری را انجام بدهد، آن را با ژست نشان دهید؛ مثلاً زمانی که می‌گویید "بخواب" دست‌هایتان را به حالت خوابیدن زیر سرتان بگذارید، هنگام گفتن فعل "بده" دستتان را جلو بیاورید، هنگام تمام شدن غذا یا بازی بگویید "تموم شد" و دست‌هایتان را به نشانه‌ی تمام شدن به هم بزنید، موقع گفتن جمله‌ی "غذا بخور" به دهانتان اشاره کنید. همچنین می‌توانید ژست‌های دیگری مثل "رفت"، "هیس"، "بوس فرستادن" و "اشاره کردن" را به کودک آموزش بدهید.

